

SUMMARY

Kazanzhy I. New tendencies in the professional training of future primary grades teachers in the conditions of university.

In the article new tendencies in the professional training of future primary school teachers in the conditions of university are described. Principles of the cognitive theory about dialectical interdependence of the pedagogical phenomena, social definiteness and human and creative substance of the personality have composed methodological bases of the investigation. Theoretical and practical sense of the investigation consists in the opening of such notions' essence as "competence approach to professional training of future teachers", "innovative pedagogical teacher's activity". Analyzed experience has allowed planning the ways of the future teachers' professional training renewal in the educational space of the higher pedagogical institution.

Passing of the Law about the higher education in Ukraine orients on the significant deepening of the fundamental and professional training of higher education institution graduates, envisage fundamental changes of teachers' activity in the educational space of the higher education institution. First of all passage to the dialogical form of interaction with the students is widening the forms and the methods of the educational process arrangement arsenal, introduction of pedagogical innovations into the practice of higher education institutions' activity, including informational technologies, technologies of projecting of department teachers innovative activity, realization of competence approach, that significantly changes aims, content and educational process technologies in the modern pedagogical higher education institution. It becomes especially brightly apparent in the process of study of the pedagogical disciplines which are the core of the professional competent teacher's training for the new school.

In the process of future primary school teacher's training it is important to imagine the entire picture of that professional reality which the graduate of the pedagogical higher education institution has to enter. He needs not just to enter but to adapt quickly, become the leader of renewal and high quality of education.

Solving of the educational tasks in modern entire pedagogical process needs higher professional qualification of the primary school teacher, formation of teacher's personality, that is responsible for the value notional component of the education content, for that moral context, in which adoption of this content takes place. It needs strengthening of attention to individual pedagogues' decisions, the research of their own approaches, extraordinary models of behavior.

Key words: *pedagogical innovations, competence approach, professional competencies, innovative pedagogical activity, fundamental scientific training, modern pedagogical thinking.*

УДК 378.015.31:335

Олександр Коваленко

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Метою написання даної статті є проведення аналізу існуючих підходів до трактування понять економічної культури та економічної компетентності як однієї з найважливіших складових економічної культури; визначення особливостей розвитку економічної компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної

справи під час їх навчання у вищому навчальному закладі. Розкривається сутність визначень «економічна культура», «економічна компетентність», «підприємництво», розглядаються проблеми формування економічної культури студентів, які навчаються за спеціальністю готельно-ресторанна справа, проблеми формування економічних компетенцій при підготовці майбутніх фахівців галузі знань «сфера обслуговування» у вищому навчальному закладі.

***Ключові слова:** культура, економічна культура, економічна компетентність, структура економічної компетентності, підприємництво, фахівці з готельно-ресторанної справи, ринкова економіка, процес навчання у вищому навчальному закладі.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві швидкими темпами розвивається ринкова економіка й тому зростає інтерес до економічних знань і до успішного ведення приватного підприємництва, що, у свою чергу, призводить до розширення споживчого ринку продукції та послуг, розвитку конкуренції й появи нових робочих місць. Виходячи з ситуації, що склалася, зростає інтерес студентів до знань в області економіки та підприємництва.

Сучасна вітчизняна економіка будується на нових правових та соціально-економічних принципах і потребує формування цілком розвинених, професійно-компетентних, комунікабельних, конкурентоспроможних, професійно-мобільних фахівців, які можуть самостійно визначити цілі і творчо реалізувати їх шляхом саморозвитку й самовиховання. У такому контексті актуалізується необхідність пошуку і впровадження ефективної моделі розвитку економічної культури майбутніх випускників вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації.

Розвиток освіти вимагає використання нових технологій навчання, що дозволяють забезпечити готовність випускників до професійної діяльності, які володіють професійною та економічною культурою, до складу яких входить і економічна компетентність.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що різні аспекти формування економічної та професійної компетентності майбутніх фахівців є предметом дослідження багатьох сучасних учених: В. С. Лозниці, В. Д. Лагугіна, С. Д. Максименко, В. В. Рибалки, І. Ф. Прокопенко, В. В. Краєвського, А. В. Хуторського, С. А. Щеннікова, Дж. Равена.

У працях учених І. А. Зязюна, Г. С. Костюка, Е. А. Мілеряна, Н. Г. Ничкало, І. Д. Беха і зарубіжних дослідників А. Маслоу, Б. Кліфора виявлено спільність підходів до сучасного вирішення завдань підготовки молоді до життєдіяльності в умовах ринку.

Метою статті є проведення аналізу існуючих підходів до трактування понять економічної культури та економічної компетентності як однієї з найважливіших складових економічної культури, визначення особливостей розвитку економічної компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи під час їх навчання у вищому навчальному закладі.

Методи дослідження. Нами було використано такі теоретичні методи, як: аналіз філософської, економічної, культурологічної, психологічної й педагогічної літератури з проблеми формування економічної культури та економічної компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи для визначення напрямів дослідження й поняттєво-категоріального апарату.

Виклад основного матеріалу. Проведене нами дослідження дозволило визначити сутність поняття економічна культура студентів спеціальності готельно-ресторанна справа як інтегративного особистісного новоутворення, що становить єдність аксіологічного, технологічного, творчого й особистісного компонентів, яке має динамічний характер, є показником становлення й розвитку особистості та забезпечує продуктивну професійну діяльність майбутнього фахівця в економічній сфері. Компоненти й зміни, що відбуваються в кожному з них, створюють умови для подальшого розвитку особистості студентів та їхньої економічної культури.

Головною особливістю компетентності як складової будь-якої культури та психолого-педагогічного феномена є не специфічні предметні вміння й навички, абстрактні загально-предметні інтелектуальні або логічні операції, а конкретні життєві вміння та навички, необхідні людині будь-якої професії і віку.

Компетентність ґрунтується на знаннях і вміннях, не обмежуючись ними, обов'язково охоплюючи особистісне ставлення до них особистості, а також досвід, який дозволяє ці знання реалізувати та здатність зрозуміти життєву ситуацію, у якій вона зможе їх застосувати.

Російські педагоги В. Краєвський, А. Хуторський вважають поняття «компетентність» системним утворенням і сукупністю особистісних якостей студента (ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, здібностей), обумовлених досвідом його діяльності в певній соціальній та особистісно-значущій сфері. Компетентність передбачає досвід застосування компетенції [3]. Вони пояснюють, що компетенція в перекладі з латинської означає коло питань, за якими особистість добре обізнана, дізналася їх і має досвід.

Компетентність у певній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній. Компетентність є результатом придбання компетенцій [3, 3–10].

Компетенція, за визначенням, – це єдність знань, умінь і відносин у процесі професійної діяльності, що визначаються вимогами посади, конкретної ситуації й бізнес-цілям організації [1, 243].

Англійський психолог Дж. Равен визначає компетентність як специфічну здатність ефективного виконання конкретних дій у предметній області та розуміння відповідальності за свої дії. Він виділяє «вищі компетентності», які передбачають наявність у людини високого рівня ініціативи, здатності організовувати людей для виконання поставлених

цілей, готовності оцінювати й аналізувати соціальні наслідки своїх дій [7, 161]. Дж. Равен побудував модель загальної компетентності, яка представляє собою матрицю з багатьох елементів, але такий обсяг цих елементів робить її застосування практично неможливою [7].

З теоретичних позицій учених, сутність підприємництва полягає в тому, що в інтелекті людини знаходиться й апробується щось нове, те, чого раніше не було в структурі задуманого або вже діючого виробництва, у певному соціальному просторі розвитку суспільства. За визначенням психологів Ю. М. Швалба, А. В. Данчева «підприємництво – це акція відкритих певних «нових місць» в економічній структурі, що вже склалася» [8].

У відомій праці зарубіжного вченого Б. Карлофа «Ділова стратегія» чітко описані психологічні особливості підприємця. До них автор відносить самостійність в ухваленні рішень, схильність до нового, відкритість до критики, вимогливість до себе, здатність до праці з партнерами [2].

Сьогодні можна говорити про економічні компетенції – як у практичному вираженні діяльної, методологічної, комунікативної та інших компетенцій, затребуваних у сучасному світі. Іншими словами, кожен випускник вищого навчального закладу повинен тією чи іншою мірою бути підприємцем. Економічна компетентність – сукупність особистих і ділових якостей, навичок, знань, модель поведінки особистості, володіння якими допомагає успішно вирішувати різні економічні завдання й досягати високих результатів діяльності [5].

Підприємництво стає необхідними компонентом економічної компетентності та економічної культури загалом.

Завдання підприємництва в освіті – розкриття особистісного потенціалу і така його трансформація, коли студент розглядається як унікальна цілісність у здатності досягти поставленої мети. Підприємець аж ніяк не є простим виконавцем кимось запропонованих функцій. На першому плані знаходяться його власні ідеї, саме їх він і намагається реалізувати. Він повинен бути в змозі визначити ситуативні межі своїх можливостей до дії й самостійно брати на себе ризик виходу за ці межі. Це означає, що він повинен уміти оцінювати можливі наслідки власних учинків і впевнено відстоювати свою позицію. Тому підприємець повинен мати таку якість, як здатність до індивідуальних дій, що заснована на впевненості в своїх силах – здатності сприймати невизначеність, що виникає, як шанс для її творчого осмислення; здатності до діалогу, відстоювання власної позиції; на вмінні поважати думку інших і досягати угоди; на здатності правильно оцінювати об'єктивну реальність, що дозволяє знаходити рішення, оптимальні в конкретних обставинах [6].

Випускники вищої школи повинні бути готові гнучко реагувати на потреби ринку праці. Для цього необхідно ще в процесі навчання формувати в них економічно-підприємницьке ставлення до роботи, що

має на увазі мотивацію на досягнення успіху, мобільність у рішенні задач, творчий підхід, комунікативні вміння, здатність приймати на себе відповідальність, уміння будувати міжособистісні відносини [6].

Виходячи із завдань економічно-підприємницького підходу в навчанні, необхідно створення соціокультурного простору в навчальному закладі, який сприяв би підготовці студентів до самостійного інформаційного засвоєння знань, розвитку всього комплексу саморегуляції: мотиваційної сфери, самоконтролю і прояви творчої активності майбутнього фахівця, включеного в процес розвитку економічної компетентності.

Розглядаючи форми підготовки учнів до економічної діяльності важливо відзначити, що тут значно більше уваги слід приділяти позааудиторній роботі поряд з аудиторною. У ході аудиторних занять в основному формуються теоретичні навички на основі: трансляції знань про особливості й закономірності економічної діяльності; вимоги, що висувуються до учасника економічної діяльності; аналізу різних підходів до вирішення проблем, що виникають в економічно-підприємницькій діяльності.

Позааудиторна діяльність дозволяє не тільки розширити теоретичні знання студента, але й розвиває його мотивацію займатися економічною діяльністю в якості організатора чи учасника, сформувати практичні навички у сфері економіки.

У якості психолого-педагогічних умов розвитку економічної компетентності, як складової економічної культури, виділяємо:

- 1) чіткість мети підготовки та освітніх завдань;
- 2) педагогічне керівництво;
- 3) мотивацію студентів до самоосвітньої діяльності;
- 4) збільшення частки самостійної роботи;
- 5) інформованість студентів про можливі механізми, методи, форми й результати економічної підготовки;
- 6) удосконалення навчально-виховного процесу;
- 7) використання нових інформаційних технологій та мережі Інтернет;
- 8) готовність педагогічного складу до ефективного формування економічної культури у студентів;
- 9) облік психологічних особливостей особистості, рівня її орієнтації на економічну діяльність.

Отже, економічна компетентність, як одна зі складових економічної культури – це особисті або ділові якості, навички, моделі поведінки, володіння якими допомагає успішно вирішувати певні економічні завдання й досягати високих результатів професійної діяльності. Відсутність тієї чи іншої економічно-підприємницької компетентності в людини знижує її компетентність у бізнес-діяльності. Чим більшою є кількість цих компетентцій в арсеналі людини, тим з більшою ймовірністю вона впорається з поставленими перед нею бізнес-завданнями. У зв'язку з цим,

розбираючи поняття на складові, можна стверджувати, що економічна компетентність включає в себе підприємницьку, інформаційну, комунікативну і проектну компетенції й виражається в таких характеристиках, як: готовність до ефективної комунікації; готовність до використання інформації; готовність і здатність застосування методів проектування в практичному житті та професійній діяльності; готовність до самоорганізації своєї діяльності; життєстійкість та стресостійкість [4].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, підготовка студентів вищих навчальних закладів до економічної діяльності сьогодні все більше впроваджується в навчальний процес. Розвиток економічної компетентності являє собою досить складний процес, тому що значною мірою він обумовлюється психологічною складовою. Тому високий рівень підготовки студентів будь-яких спеціальностей, у тому числі й спеціальності готельно-ресторанна справа галузі знань «сфера обслуговування» до економічної діяльності має здатність забезпечити в майбутньому соціально-економічний розвиток економічної компетентності.

Розвиток економічної компетентності майбутніх фахівців у системі вищої освіти є актуальним кроком до задоволення потреб студентів, підвищення рівня компетентності та забезпечення зростання ефективності роботи навчальних закладів із метою підвищення якості освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования [Електронний ресурс] / И. А. Зимняя. – Режим доступа : <http://www.rsuh.ru>.
2. Карлоф Б. Деловая стратегия / Б. Карлоф. – М. : Наука, 1991. – С. 82–83.
3. Краевский В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. Краевский, А. Хуторской // Педагогика. – 2003. – № 3. – С. 3–10.
4. Матвеев С. О. Економічна культура [Електронний ресурс] / С. О. Матвеев, Л. І. Лясота // Матвеев С. О. Економічна соціологія / С. О. Матвеев, Л. І. Лясота. – Суми, 2006. – Режим доступу : http://tourlib.net/books_others/matveev103.htm.
5. Морозова В. Понятие и структура экономической компетентности менеджера / В. Морозова // Ярославский педагогический вестник. – 2012. – № 2. – Том II. – С. 200–204.
6. Панов Ю. И. Развитие предпринимательской активности современной молодежи в процессе обучения / Ю. И. Панов // Человек и образование. – 2008. – № 4 (17). – С. 47–57.
7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе : выявление, развитие и реализация : пер. с англ. / Дж. Равен. – М. : Наука, 2002. – С. 161–162.
8. Швалб Ю. М. Практична психологія в економіці та бізнесі / Ю. М. Швалб, О. В. Данчева. – К. : Лібра, 1998. – 270 с.

РЕЗЮМЕ

Коваленко А. Современное состояние развития проблемы формирования экономической культуры будущих специалистов гостинично-ресторанного дела как педагогическая проблема.

Целью написания данной статьи является проведение анализа существующих подходов к трактовке понятий экономической культуры и экономической компетентности как одной из важнейших составляющих экономической культуры. Рассматриваются проблемы формирования экономической культуры студентов, обучающихся по специальности гостинично-ресторанное дело, проблемы формирования экономических компетенций при подготовке будущих специалистов отрасли знаний «сфера обслуживания» в ВУЗе.

Ключевые слова: культура, экономическая культура, экономическая компетентность, структура экономической компетентности, предпринимательство, специалисты гостинично-ресторанного дела, рыночная экономика, процесс обучения в высшем учебном заведении.

SUMMARY

Kovalenko A. The current state of the problem of the economical culture formation of future hotel and restaurant business specialists as a pedagogical problem.

The purpose of writing this article is carrying out the analysis of existing approaches to the interpretation of the concepts economic culture, as well as economic competence as one of the most important components of the economic culture and determining features of economic competence of the future hotel and restaurant business specialists during their training at higher education institution.

The problem of the moral and spiritual development of the country, the observance of the cultural belonging of the ethons is very sharp in the modern period of the independent states and particularly of Ukraine. These facts take place in the process of the statehood development and the concentration of the economical development on the right way. The main researches of the western and domestic scientists about the influence of the culture on economics and their interconnection are examined and analysed in this article.

Our research has allowed to define the essence of the concept of hotel and restaurant business students' economic culture as integrative personal new formation. It makes the unity of axiological, technological, creative and personal components having a dynamic character as an indicator of formation and personality development in the economic field. The main feature of competence as a part of any culture is not specific subject knowledge. In other words conceptual living skills and abilities are necessary for a person of any specialization and at any age.

Development of the economic competence is quite a complex process which is substantially explained with a psychological component. Therefore the high level of student training of any professions including hotel and restaurant business trades of "services industry" knowledge branch in economic activity has the ability to provide social economic development of the economic competence in future.

Development of the economic competence of future specialists in higher education system is an actual step for satisfaction of students' needs, increasing competence level and ensuring growth of overall performance of education institutions for the purpose of education quality improvement.

Key words: culture, economic culture, economic competence, structure of economic competence, business, hotel and restaurant business specialists, market economy, process of training at a higher education institution.